

den begrepen. Want heeft de kinder- en jeugdbescherming ons niet geleerd dat wanneer een strafrecht een andere (bijkomende) finaliteit wordt gegeven (b.v. opvoeding, resocialisatie, ...) dan de eigenlijke sociale controle, dit meestal ten koste gaat van verworven rechtsbeginselen en -waarborgen? Of nog: wanneer voor het strafrecht een al te belangrijke taak van gedragsbeïnvloeding is weggelegd, zal het strafrecht dan niet al te vlug als excuus gebruikt worden om hiaten in socialisering (maar ook in sociale politiek) te dekken? De Nederlandse experimenten met leerprojecten (uitvoering geciteerd op p. 42 e.v.) zijn misschien een aanwijzing voor het gevaar die de laatstgenoemde bedenking oproept. Het past m.i. geen enkele ontwikkelde samenleving dat sociale vaardigheden voor sommige mensen dienen geïnitieerd te worden via het strafrecht; *nadat* zij dus een delict gepleegd hebben. Als delinquentie dan al gebrek aan sociale vaardigheden reveleert, dan moet alle energie om hieraan te verhelpen blijvend in geëigende socialiseringsinstellingen geïnvesteerd worden.

Het derde en laatste deel van het boek 'Leeftijdsgrenzen' omvat de conclusies. Uit het zevende hoofdstuk onthouden we een aantal argumenten van de auteur pro straffen van minderjarigen: – de straf is een onmisbaar instrument voor het bijbrengen van schuldbesef – de straf is een noodzakelijk bestanddeel van de opvoeding.

Of jongeren nu gestraft moeten worden binnen een bijzonder jeugdstrafrecht of binnen een algemeen, voor alle leeftijdscategorieën toepasbaar, strafrecht blijft vooralsnog een open vraag, die de auteur afhankelijk stelt van de ondergrens van de strafrechtelijke vervolgbaarheid. 'Naarmate die ondergrens lager komt te liggen, is er des te meer reden voor de handhaving van een jeugdstrafrecht' (p. 132). Een stelling die de lezer de bedenking van 'Terug naar af...?' kan ontlokken.

Geert CAPPELAERE

**Van der Vorst, P. en Mary, Ph. (eds.), Cent ans de criminologie à l'U.L.B., Brus-  
sel, Bruylant, 1990, 326 p.**

Meer dan een halve eeuw na het hulde-boek, *L'œuvre d'Adolphe Prins*, samenge-  
steld door L. WODON en J. SERVAIS, wijdden adepten van de U.L.B. opnieuw een  
ruim overzichtswerk, bestaande uit vijftien titels, aan de Belgische meester van  
het sociaal verweer.

Dat deze publikatie – benevens bijdragen over de Union internationale de  
droit pénal, over VAN HAMEL, over VON LISZT en over de criminele politiek op  
het einde van vorige eeuw – PRINS centraal stelt heeft te maken met het feit dat  
hij wordt beschouwd als één van de basisleggers van de criminologie-opleiding  
aan de U.L.B. Dit blijkt reeds uit de studie van DURVIAUX over de werking van  
de Cercle Universitaire pour les études criminologiques en de betekenis in dit  
verband van PRINS, HÉGER, JASPAR en HENNEBICQ. De tweede bijdrage is geti-  
teld: 'L'Union internationale de droit pénal'. Voor een klare, overzichtelijke uit-  
eenzetting over de bedoelde Union kan de lezer zich echter beter richten tot an-  
dere hedendaagse publikaties. Het gaat hier eerder om een tekst met talrijke  
bespiegelingen van de auteur, met indrukwekkende referenties in voetnoot, maar

zonder duidelijke structuur en met volzinnen die in enkele gevallen tot bijna een ganse bladzijde bestrijken.

De bijdragen van C. ELIAERTS en S. SNACKEN en van A. DE NAUW handelen over VAN HAMEL en VON LISZT, geestesgenoten van PRINS en medestichters van de I.K.V. ELIAERTS en SNACKEN beschrijven de persoonlijkheidstrekken van VAN HAMEL, geven een beknopt overzicht van zijn loopbaan, van zijn werken en opvattingen en van de stromingen en internationaal betekenisvolle figuren waardoor hij werd beïnvloed. M.b.t. de sociaal verweer-opvattingen van VAN HAMEL worden vooral drie thema's in focus geplaatst: de verhouding strafrecht – positieve (criminologische) wetenschappen; het probleem van de recidivisten en de zgn. 'onverbeterlijken' en de criminele politiek t.a.v. de jonge delinquenten. Voor dit laatste punt wordt uitgegaan van één welbepaalde publikatie van VAN HAMEL, waaraan de auteurs ongeveer de helft van hun bijdrage besteden. A. DE NAUW gaat na of de notie van de wederrechtelijkheid, die onder invloed van VON LISZT in de Duitse strafrechtsdoctrine werd ingevoerd, ook als een gegeven in het Belgisch strafrecht is te onderkennen. De auteur stelt vast dat het concept van de wederrechtelijkheid weinig ingang heeft gevonden in de Belgische rechtsleer, behalve bij drie vertegenwoordigers van de Leuvense school voor strafrecht. Ook wat de rechtspraak betreft komt DE NAUW – meer bepaald a.h.v. voorbeelden m.b.t. het bijzonder strafrecht – tot de bevinding dat de rechters eerder gebruik maken van technieken die geen betrekking hebben op de notie wederrechtelijkheid en geen betrekking hebben op algemeen aanvaarde verrechtvaardigingsgronden. Nochtans wordt aangetoond dat de Belgische strafrechtspraktijk via een teleologische interpretatie van de incriminaties en via een analogische interpretatie van de verrechtvaardigingsgronden tot een resultaat komt dat in het verlengde ligt van VON LISZT en dus van de Duitse doctrine inzake de wederrechtelijkheid in materiële zin. Het belang van deze bijdragen ontleent zich aan het feit dat de persoon, het leven en het werk van VAN HAMEL en van VON LISZT wordt gereïntroduceerd voor een Belgisch lezerspubliek, dat tot op heden mogelijks meer toegang heeft gevonden tot (de literatuur van) PRINS dan tot deze van de twee andere medestichters van de I.K.V.

A. TSITSOURA vergelijkt de aandachtspunten inzake de criminele politiek rond vorige eeuwende (PRINS' actieve periode) met deze van vandaag en toont aan in welk (historisch) kader actuele ideeën en maatregelen moeten begrepen worden. De aandacht wordt vooral toegespitst op sociale en strafrechtelijke criminaliteitspreventie, de tegemoetkoming aan het slachtoffer en de internationale samenwerking op gerechtelijk vlak. TSITSOURA baseert haar bijdrage niet enkel op gangbare theorieën en wetgeving, maar beschouwt de ontwikkelingen ook tegen de achtergrond van de houdingen, voorstellen en ervaringen van de verantwoordelijken voor de criminele politiek. In belangrijke mate wordt geput uit rapporten m.b.t. de talrijke (crimineel-politieke) internationale congressen. TSITSOURA geeft eens te meer aan dat er m.b.t. een aantal zgn. 'actuele ideeën en voorstellen in feite niets nieuws onder de zon is. Deze bijdrage toont alleszins het belang aan van een (verdere) grondige historisch-diachronische studie van de criminele politiek.

R. DEDECKER en L. SACHMUYLDER analyseren aan de hand van een zevental geschriften van PRINS zijn houding i.v.m. de bejegening van minderjarigen volgens de klassieke principes en zijn alternatief in sociaal verweer-perspectief. De

auteurs stellen zich hierbij kritisch op en laten niet na te wijzen op een eenzijdige redeneringswijze van PRINS en op zijn elitistisch denkkader. Alhoewel de aangevande bronnen PRINS' werk van zijn vroegste tot zijn latere periode bestrijken gaan de auteurs niet chronologisch, maar thematisch tewerk hetgeen wordt verantwoord door de vaststelling dat PRINS' basisopvattingen gedurende zijn ganse loopbaan niet essentieel veranderen.

F. SENCIE onderzoekt in welke mate de sociaal verweer-opvattingen van PRINS m.b.t. de abnormalen zijn terug te vinden in de wet inzake het sociaal verweer van 1930. SENCIE komt tot de vaststelling dat er tussen de wet en het gedachtengoed van PRINS niet meer is dan een zeker verwantschap. Bepaalde van PRINS' opvattingen zijn te onderkennen, andere zijn duidelijk afgezwakt en nog andere werden totaal geweerd.

Ph. MARY beschrijft de opvattingen van PRINS op het bestaande gevangenis-systeem, zijn alternatieve ideeën en voorstellen. MARY gaat tevens op een kritische wijze na in welke mate PRINS – als hoger ambtenaar van de penitentiaire administratie – een stempel heeft kunnen drukken op het systeem. De auteur komt tot het besluit dat er – zelfs op termijn – een enorme kloof was tussen de ideeën die door PRINS werden verdedigd en hun realisatie en dit ondanks de hervormingen van 1920. Hieruit blijkt evenzeer dat de gevangenis als een 'ideaal' disciplinair panopticon (in de zin van FOUCAULT) eerder dient te worden beschouwd als een symbool dan als een te realiseren of gerealiseerde werkelijkheid.

P. QUARRÉ gaat vooral aan de hand van vroegere werken PRINS' opvattingen na over de strafrechtsprocedure en over aspecten van de gerechtelijke organisatie. We leren hieruit o.m. dat PRINS de praktijk van het strafrechtelijk vooronderzoek als inefficiënt beoordeelde en het continentaal inquisitoir systeem als halfslachtig beschouwde. Hieruit blijkt eens te meer dat PRINS bereid is om i.f.v. de doelmatigheid heilige huisjes omver te kegelen. We stellen met QUARRÉ vast hoe pertinent en actueel PRINS' opvattingen inzake de strafrechtsprocedure nog zijn. Vervolgens handelt P. LAMBEAU over PRINS' opvattingen inzake de procedure voor het Hof van Assisen. Hierin wordt aangetoond hoezeer PRINS de continentale (en Belgische) procedure – meer bepaald de rol van de voorzitter, van het O.M. en van de jury – grondig afbreekt en hij hiertegenover het angelsaksische systeem plaatst. LAMBEAU spreekt de wens uit dat PRINS' ideeën inspirerend zouden zijn wanneer men de herziening van het Wetboek van Strafvordering hervat. De bijdragen van QUARRÉ en LAMBEAU zijn vooral betekenisvol omwille van het feit dat op een grondige wijze een aantal van PRINS' strafrechtelijke werken werden besproken die vaak wel bekend, maar door velen wellicht minder gekend zijn.

Ook V. JANSSEN laat de lezer kennis maken met een minder gekend aspect van PRINS, nl. diens opvattingen over de V.S., welke zijn gebaseerd op enkele reisindrucken. Benevens meer algemene impressies en beschouwingen over de cultuur, het optimistische vooruitgangsidealisme, de initiatiefgeest en eens te meer de doelmatigheid van het beleid blijkt dat PRINS vooral was aangeprezen door de onderwijsinstellingen, de liefdadigheidsinstellingen en de penitentiaire instellingen. JANSSEN vergelijkt PRINS' bevindingen met de hedendaagse situatie in de V.S. Wat dit laatste betreft gaat het – zoals de auteur trouwens zelf stelt – om een vluchtige schets maar waarbij o.i. een wat te optimistisch beeld over b.v. de hedendaagse onderwijscultuur en de organisatie van de sociale onderstand wordt voorgehouden.

R. BEAUTHIER en R. VANDERLINDEN bespreken in hun bijdrage PRINS' voorliefde voor de geschiedenis en het gebruik van historische argumentaties (b.v. m.b.t. de evolutie van culturen en opeenvolgende modellen van maatschappelijke reactie t.o.v. criminaliteit). Na een analyse van relevante teksten wordt de historische benadering van PRINS volkomen de grond ingeboord. Over de wens van PRINS zelf om voor de uitwerking van een eigen strafrechtelijke theorie voort te gaan op de historische realiteit zeggen de auteurs: 'Toutefois ce souci reste... presque un vœu pieux qui ne se concrétise pas vraiment dans la mesure où il reste cantonné dans des généralisations très larges et dans des découpages chronologiques sommaires et radicaux'. Rekening houdend met de stand van het toenmalig strafrechtelijk historisch onderzoek kan men volgens de auteurs duidelijk vaststellen dat de wetenschappelijke bijdragen van sommige auteurs rond de eeuwwisseling veel genuanceerder waren dan deze van PRINS waarover ze zonder mededogen zeggen: 'L'apport ce celui-ci est donc très faible sinon nul'.

J. PUISSANT bespreekt PRINS' belangstelling voor sociaal-economische vraagstukken, het brede debat hierrond en diens verwantschap met het gedachtengoed van LE PLAY. Markant hierbij is de vaststelling dat PRINS als vrijzinnige ook contact had met de katholieke aanhangers van LE PLAY, meer bepaald door zijn lidmaatschap van de Société d'économie sociale de Bruxelles.

P. VANDERVORST en M. DE GOLS onderzoeken PRINS' opvattingen op het vlak van het sociaal recht, meer bepaald inzake de verhoudingen patroon-werknemer, de arbeidsreglementering, de sociale zekerheid waarbij tevens PRINS' macro-sociale visies ter sprake komen i.v.m. de maatschappelijke organisatie op corporatistische basis. Naast de analyse terzake van PRINS' publikaties wordt tevens uitvoerige aandacht besteed aan de invloed die PRINS had via achtereenvolgens de 'Commission de Travail' en de 'Conseil Supérieur de Travail'. Deze 'inventarisatie' van PRINS' werkzaamheden en aandachtspunten op het sociale terrein is in zekere mate pionierswerk omdat – afgezien van enkele vroegere verwijzingen – dit aspect van PRINS voorheen nog niet zo duidelijk werd gepresenteerd.

De bundel wordt afgesloten met een bijdrage van J.-P. MASSON over het literair werk dat PRINS realiseerde tussen 1870 en 1875, meer bepaald een poëziebundel, een bundel met twee novellen, vervolgens nog een korte novelle en ten slotte een roman. Buiten de roman 'La destinée de Paul Harding' die enkele malen werd heruitgegeven, kenden deze publikaties weinig succes en ze worden door MASSON ook niet hoog aangeschreven. Afgezien van het feit dat de novellen en de roman weinig juridische of criminologische reflecties bevatten is de inhoud wel interessant vanuit documentair oogpunt en omdat ze enig licht werpt op PRINS' sociaal referentiekader, omdat de verhalen worden doorweven met enkele realiteitsbeelden inzake ideologische conflicten, de administratieve bureaucratie en omdat ook gewag wordt gemaakt van enkele autobiografische uitgangspunten.

Besluitend kunnen we stellen dat *Cent ans de criminologie à l'U.L.B.* enerzijds een bevestiging levert van hetgeen sinds 1980 op een kritisch-wetenschappelijke wijze over PRINS werd geschreven en dit in tegenstelling met de oudere publikaties in soms hagiografische stijl. Anderzijds worden een aantal facetten uitgediept die tot op heden minder of totaal niet onder de aandacht zijn gekomen. Afgezien van de vermelde kwaliteiten kan de bundel – zoals trouwens in de inleiding wordt aangekondigd – niet worden beschouwd als een 'volledig' werk over PRINS. Strafrechtelijke en sociaal-politieke facetten van PRINS' denken en streven worden

niet geïntegreerd behandeld, maar naast elkaar besproken. PRINS' publiekrechtelijke visie op de verhouding Kerk-Staat, diens houding tegenover de Kerk, tegenover het 'dogmatisme' versus het vrij onderzoek alsook een aantal betekenisvolle achtergronden en beïnvloedende milieus (b.v. de vrijzinnigheid) komen niet aan de orde. Tevens missen we een bibliografische stand van zaken betreffende hetgeen in de loop der jaren over PRINS werd geschreven

S. CHRISTIAENSEN